

Üniversite Öğrencilerinin Empatik Eğilimlerinin ve Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi

Investigation of University Students' Emphatic Tendency and Attitude towards Age Discrimination

Gülcan Bahçecioğlu Turan¹, Zülfünaz Özer², Şeyma Usta³, Abdul Aziz Ahmed³

¹Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Elazığ, Türkiye

²İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

³İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ÖZ

GİRİŞ ve AMAÇ: Yaşlı ayrımcılığı, her yaştan bireyin uyguladığı bir durum olsa da yaşlılığa uzak bir dönem olan gençler arasında daha fazla uygulanmaktadır. Öğrencilerin empatik eğilimlerinin yaşlı ayrımcılığı üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Araştırma üniversite öğrencilerinin empatik eğilimlerini ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını incelenmek amacıyla yapıldı.

YÖNTEM ve GEREÇLER: Kesitsel tanımlayıcı tipteki araştırma, Ocak 2020 tarihinde bir vakıf üniversitesinde okuyan, araştırmaya katılmayı kabul eden 483 öğrenci ile gerçekleştirildi. Verilerin toplanmasında, Kişisel Bilgi Formu, Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) ve Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ) kullanıldı. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis testi ve Spearman's korelasyon analizi kullanıldı.

BULGULAR: Öğrencilerin yaş ortalaması 20,76±2,40 yıl olup, %49,3'ü kadın, %78,5'i Türk vatandaşıdır. Empatik Eğilim Ölçeği puanı 66,58±8,2; Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği puanı 80,84±10,33 ve Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği alt boyut puanlarından yaşlılığın yaşamını sınırlama 34,43±5,64; olumlu ayrımcılık 28,81±5,94; olumsuz ayrımcılık 17,6±3,54 olarak bulundu. Empatik Eğilim Ölçeği ile Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği, yaşlılığın yaşamını sınırlama ve yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görüldü.

TARTIŞMA ve SONUÇ: Üniversite öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına yönelik olumlu tutuma sahip oldukları ve empatik eğilimlerinin orta düzeyde olduğu belirlendi. Öğrencilerin empatik eğilimleri arttıkça yaşlılara karşı olumlu tutum göstermektedirler.

Anahtar Kelimeler: yaşlı ayrımcılığı, empatik eğilim, öğrenci

ABSTRACT

INTRODUCTION: Although discrimination against older people is a condition carried out by individuals of all ages, it is more common among young people who are far from old age. It is thought that emphatic tendencies of students are effective on discrimination against older people. This study was conducted to investigate university students' emphatic tendencies and attitudes relating discrimination against older people.

METHODS: This cross-sectional descriptive study was conducted on 483 students in a foundation university who accepted to participate in the study in January 2020. Personal Information Form, Emphatic Tendency Scale and Ageism Attitude Scale were used to collect the data. Descriptive statistics, Mann-Whitney U Test, Kruskal Wallis test and Spearman's correlation analysis were used to evaluate the data.

RESULTS: Average age of the students was 20.76±2.40; 49.3% were female and 78.5% were Turkish citizens. Emphatic Tendency Scale score was 66.58±8.2; Age Discrimination Attitude Scale score was 80.84±10.33 and Ageism Attitude Scale subscale scores were 34.43±5.64 for restricting life of the elderly, 28.81±5.94 for positive ageism and 17.6±3.54 for negative ageism. Positive significant correlation was found between Emphatic Tendency Scale and Ageism Attitude Scale, restricting life of the elderly and positive ageism.

DISCUSSION AND CONCLUSION: University students were found to have positive attitude toward elderly and moderate level of emphatic tendency. As the emphatic tendency of students increase, they show positive attitude towards elderly.

Keywords: age discrimination, emphatic tendency, student.

İletişim / Correspondence:

Dr. Öğr. Üyesi Gülcan Bahçecioğlu Turan
Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
Elazığ, Türkiye
E-mail: glcnbah@hotmail.com
Başvuru Tarihi: 27.11.2020
Kabul Tarihi: 07.08.2021

Doi: 10.5505/ktd.2021.79745
Zülfünaz Özer: 0000-0002-2431-2346
Gülcan Bahçecioğlu Turan: 0000-0002-0061-9490
Şeyma Usta: 0000-0002-3800-6614
Abdul Aziz Ahmed: 0000-0002-7864-9614

GİRİŞ

Yaşlı ayrımcılığı, 1969'da ilk kez Ulusal Yaşlılık Enstitüsü'nde Robert Butler dile getirmiştir. Yaşlı ayrımcılığı Butler'e göre "yaşlı insanlara yönelik bir ayrımcılık, ırk ayrımcılığı ve cinsiyet ayrımcılığı gibi harekete dönüşebilen bir ideoloji türüdür" (1). Yaşlı ayrımcılığı; insanlara sadece yaşları sebebiyle farklı bir tavır sergilenmesini, tutumu, ön yargıyı ve hareketleri belirtmekle birlikte olumlu ve olumsuz tutumu kapsamaktadır. Olumlu tutum; mutluluk, bilgelik, sevecenlik, politik güç, güvenilirlik ve özgürlük vb. öğeleri; olumsuz tutumda, çirkinlik, hastalık, iktidarsızlık, mental hastalık, bilişsel fonksiyonlarda azalma, işe yaramazlık, izolasyon, depresyon ve yoksulluk gibi öğeleri kapsamaktadır (2). Yaşlıyla iletişime geçmek istememek, onunla beraber zaman geçirmekten kaçınmak, yaşlı bireyi anlamak ve tanımak için zaman ve emek sarfetmemek de yaşlı ayrımcılığı olarak değerlendirilmektedir (3). Kronik hastalıklara bağlı sağlık problemlerinin artması ve fonksiyonel kapasitede azalma yaşlılık döneminin kaçınılması gereken bir vaziyet olarak hissedilmesine ve yaşlılık dönemine yönelik olumsuz tutum oluşmasının sebebidir (4). Sosyal veya ekonomik açıdan katkı sağlamak yerine yaşlılığın toplumda yük olarak algılanmasının yaşlılığa olumsuz atıf ve önyargıyla bakılmasına büyük ölçüde etkisi olduğu belirtilmektedir (5).

Toplumun değerli bireyleri olan yaşlılara yönelik günümüzde özellikle gençlerin ayrımcı tutumlar sergileme açısından riskli gruplar olduğu bildirilmiştir (3, 6). Gençlerin yaşlılara yönelik yaptıkları ayrımcı davranışlarını, empati ve minnettarlık gibi duygular etkileyebilmektedir (3). Empati, bireyin kendisini karşısında bulunan insanın yerine koyması, onun düşüncelerini ve duygularını doğru bir şekilde anlaması olarak ifade edilmektedir (7). Empatik eğilim, diğer bireylerin yerine kendini koyma ve hissedilenleri kavrama, başkalarının duygusal tepkilerine karşılık verme, dünyanın nasıl görüldüğüne kişinin rolüne bürünerek anlaşılma çalışması olarak tanımlanmaktadır (7). Empatik eğilim, doğuştan gelen ve yaşantılar yolu ile geliştirilen kişilik yapısı olup; bireylerin günlük yaşantılarında empatik tutumda bulunması beklenmektedir (8). Bireyler, kendileri ile empati kurulduğunda anlaşıldıklarını ve önemli olduklarını hissetmektedirler (9). Genç bireyler, yaşlılık dönemine daha çok zaman olduğunu düşünerek yaşlılarla empati bağları geliştirememekte ve yaşlılığı ve yaşlıları anlamamaktadır (10).

Toplum ve gençlerin yaşlılık dönemini algılayışları, önyargıları ve bakışları yaşlı bireylere verilen hizmetin kalitesini etkilemektedir (11). Yaşlılığın

algılanışı; yaşlıların sağlık hizmetine ulaşımında, sağlık hizmetleri sunumunda önceliklerin belirlenmesinde, öğrencilerin geriatri alanında uzmanlaşmasında, yaşlı bireyler için yapılan politikaların etkili olarak uygulanmasına, sorunların yaşanmasına doğrudan ya da dolaylı yoldan etkisi olmaktadır (12, 13). Yaşlı bireye karşı olumsuz ve olumlu tutum sergilemek yaşlı bireyin, toplumda kendisini algılaması ve yaşam kalitesi yönünden önem taşımaktadır (11). Toplumda ve gençler arasında yaşlı bireylere karşı sergilenen olumsuz tutumların ortadan kaldırılmasında hemşireler önemli bir rol üstlenmektedir. Hemşirelerin, topluma ve gençlere yaşlılık döneminin doğal bir zaman olduğunu ve bu dönemlerde ortaya çıkabilecek değişiklikler hakkında eğitim vermesi gerekmektedir. Toplumda verilecek bu eğitimler ile kişilerin, yaşlılık döneminde meydana gelen değişiklikleri daha iyi anlayacağı ve yaşlı bireylere karşı daha fazla olumlu tutumlar sergileyeceği düşünülmektedir (5, 14). Hayatta bireylerle kurulan arkadaşlıkların temelinde bireylerin tutumları bulunmaktadır. Duygular, düşünceleri, düşünceler de tutumu belirleyen temel etkenler olarak düşünülürse, olumlu duygu ve tutuma sahip olmak çok önemli olmaktadır. Genç nüfusun büyük bir bölümünü oluşturan üniversite öğrencilerinin, yaşlı ayrımcılığı ile ilgili tutumlarının düzenli olarak değerlendirilmesi, olumsuz tutumları varsa bu tutumların olumlu şekilde değişimi sağlayacak çalışmaların yapılması gerekmektedir (3). Ayrıca henüz ölüme ve yaşlılığa kendisini uzak hissedenden gençler yaşlılara karşı zayıf empati bağları kurabilmektedir. Bu bakımdan gençlerin empati eğilimleri ile yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları arasındaki ilişkinin saptanmasının önem taşıdığı belirtilmektedir (11). Yaşlı ayrımcılığı ve yaşlı ayrımcılığını etkileyen empati düzeyi ile ilgili literatürde çok sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmanın alandaki ihtiyaçların (bakım ihtiyacı, sağlık hizmetlerinden, ulaşım hizmetlerinden ve kamu hizmetlerinden faydalanma ihtiyacı) belirlenmesine ve geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

GEREÇ Ve YÖNTEMLER

Araştırmanın Tipi

Tanımlayıcı, kesitsel tipte olan bu araştırma üniversite öğrencilerinin empatik eğilimleri ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını incelenmek amacıyla yapıldı.

Araştırma Soruları

1. Üniversite öğrencilerinin empatik eğilimleri düzeyleri nasıldır?
2. Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığı ile ilgili tutumları nasıldır?

3. Üniversite öğrencilerinin empatik eğilimlerini ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını etkileyen faktörler nelerdir?

4. Üniversite öğrencilerinin empatik eğilimleri ile yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları arasında bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı değişken: “Empatik Eğilim Ölçeği” ve “Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği” puan ortalamaları

Bağımsız değişkenler: Katılımcıların sosyo-demografik bulguları, yaşlı bireylerle yaşamaya yönelik düşüncelere ait sorular

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma Şubat 2020 tarihinde İstanbul’da bir Vakıf Üniversitesinde gerçekleştirildi.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Çalışmanın evrenini 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılı Bahar döneminde, bir Vakıf Üniversitesinde öğrenim gören lisans öğrencileri (n:7800) oluşturdu. Örneklem sayısı, 0,4 etki büyüklüğü, %95 güç ve 0,5 hata payı ile G-POWER programı kullanılarak minimum 255 bulunmuştur. Araştırmaya belirtilen tarihte dahil edilme kriterlerini karşılayan 483 öğrenci dahil edildi.

Dahil Edilme Kriterleri;

- Lisans programlarından birine kayıtlı olmak,
- Türkçe bilmek,
- Çalışmaya katılmaya gönüllü olmak,
- Hemşirelik Bölümünde okumamak.

Veri Toplama Araçları

Veriler "Kişisel Bilgi Formu", “Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)” ve “Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ)” kullanılarak toplandı.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formunda, öğrencilerin yaş, gelir düzeyi, aile tipi, anne ve babanın çalışma durumu gibi bireysel özellikleri ile yaşlı bireyler ile yaşamaya ilişkin düşünceleri ile ilgili sorular bulunmaktadır.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)

Dökmen’in (1988) geliştirdiği ölçek bireylerin günlük yaşamda empati kurma eğilimlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. 5’li likert tipli 20 maddeli bir ölçektir. EEÖ’de 8 ters madde (3,6,7,8,11,12,13,15) bulunmaktadır. Ölçeğin puanlaması 20-100 arasında yer almaktadır. Ölçeğin toplamından alınan puanın yüksek olması empatik eğilimin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. EEÖ’nün Cronbach Alfa değeri 0,82 bulunmuştur (15). Bu çalışmada Cronbach Alfa değeri 0,65 olarak bulundu.

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ)

Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğini Vefikuluçay Yılmaz ve Terzioğlu’nun (2011) yaptığı ölçek yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları belirlemeyi amaçlamaktadır. 3 alt boyut ve 23 maddeden oluşan 5’li likert tipli bir ölçektir. “Yaşlılığın Yaşamını Sınırlama”; Toplumun yaşlıların sosyal yaşamını

sınırlamaya ilişkin inanç ve algıları 9 madde (1,5,12,14,17,19,21,22,23) ile değerlendirilmektedir. Bu boyuttan 9-45 aralığında puan alınmaktadır. “Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık”; Toplumun yaşlı bireye yönelik olumlu inanç ve algıları 8 madde (2,4,6,7,8,9,13,20) ile değerlendirilmektedir. Bu boyuttan 8-40 aralığında puan alınmaktadır. “Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık”; Toplumun yaşlılara yönelik olumsuz inanç ve algıları 6 madde (3,10,11,15,16,18) ile değerlendirilmektedir. Bu boyuttan 36-0 aralığında puan alınmaktadır. YATÖ’de on dört ters madde (1, 3, 5, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22) bulunmaktadır. Ölçeğin puanı 23-115 arasındadır. Ölçeğin toplamından alınan puanın arttıkça yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlar olumlu yönde artmaktadır. YATÖ’nün Cronbach Alfa değeri 0,80 bulunmuştur (16). Bu çalışmada Cronbach Alfa değeri 0,73 olarak bulundu.

Verilerin Analizi

Çalışmadan değişkenlere ilişkin sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma olarak verildi. Sayısal değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Skewness ve Kurtosis ile değerlendirilmiştir. Skewness ve Kurtosis değerine göre normal dağılım (-2 ile +2 arasında) gösteren verilerde parametrik, normal dağılım göstermeyen verilerde ise parametrik olmayan testler kullanıldı (17). Kruskal Wallis testi, Mann Whitney U testi ve Spearman’s korelasyon analizi kullanıldı. Veriler, bilgisayarda SPSS 25 programı ile değerlendirildi. İstatistiksel anlamlılık $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada Üniversitesinin Etik Kurulu’ndan (2020/01 sayı) onay alındı. Ayrıca çalışmaya katılan bireylerden çalışmanın amacı açıklanarak sonra sözlü onam alındı. Ölçeklerin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapan yazarlarından yazılı izin alındı. Çalışma Helsinki İlkeler Deklerasyonuna uyularak gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Öğrencilerin yaş ortalaması $20,76 \pm 2,40$, %49,3’ü kadın, %78,5’i Türk vatandaşı, %74,9’unun annesi ev hanımı iken, %50,9’unun babası serbest meslek ile uğraşmakta ve %72,5’i aile gelirini orta olarak tanımlamaktadır (Tablo 1).

Katılımcıların, %39,1’i yaşlı bireylerle yaşamış, %17,4’ünün ailede bakmakla yükümlü olduğu yaşlı birey bulunmakta, %52,8’i aile kurduktan sonra anne-baba ile yaşamak istemekte, %50,1’i seçme şansı olması halinde yaşlı bireylerle çalışmak istemektedir. Yaşlılık kavramı öğrencilerde en çok şefkat, bilgelik, hastalık, yalnızlık, bağımlılık ve güçsüzlüğü çağrıştırmaktadır (Tablo 2).

Öğrencilerin YATÖ toplam puan ortalaması $80,84 \pm 10,33$; “yaşının yaşamını sınırlama” alt boyut toplam puan ortalaması $34,43 \pm 5,64$; “yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık” alt boyut toplam puan ortalaması $28,81 \pm 5,94$; “yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık” alt boyut toplam puan ortalaması $17,6 \pm 3,54$; EEÖ toplam puan ortalaması $66,58 \pm 8,2$ olarak bulundu.

Tablo 3’de araştırmaya katılan öğrenciler sosyo-demografik özellikleri ile ölçeklerin karşılaştırılmalı analizi yer almaktadır. Öğrencilerden kız öğrencilerinin EEÖ puanının erkek öğrencilere göre yüksek olması anlamlı bulundu ($p < 0,01$). Diğer değişkenler ile EEÖ arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmadı ($p > 0,05$). Araştırmada kadınların yaşlıya yönelim olumlu ayrımcılık puanının erkeklere göre yüksek olması anlamlı bulundu ($p < 0,04$). Aile geliri iyi olan grubun yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık ölçek puanı aile geliri orta olana göre düşük olması istatistiksel açıdan anlamlı fark bulundu ($p = 0,002$). Diğer değişkenler ile YATÖ ve alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmadı ($p > 0,05$).

EEÖ ile YATÖ arasında pozitif açıdan zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki saptandı. EEÖ ile “yaşının yaşamını sınırlama” ve “yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık” alt boyutları arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulundu (Tablo 4, $p < 0,01$).

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri (n:483)

	Ort±ss	
	n	%
Yaş	20,76± 2,40	
Cinsiyet	Kadın	238 / 49,3
	Erkek	245 / 50,7
Vatandaşlık Durumu	Türk	379 / 78,5
	Yabancı	104 / 21,5
Medeni Durum	Evli	15 / 3,1
	Bekar	468 / 96,9
İlkokul Bitinceye Kadar Yaşanan Yer	İl	359 / 74,3
	İlçe	95 / 19,7
	Köy	29 / 6,0
Aile Tipi	Çekirdek Aile	391 / 81,0
	Geniş Aile	68 / 14,0
	Parçalanmış Aile	24 / 5,0
Anne Meslek	Ev Hanımı	360 / 74,9
	Memur	24 / 5,0
	İşçi	23 / 4,8
	Emekli	14 / 2,9
	Serbest Meslek	60 / 12,4
Baba Meslek	İşsiz	9 / 1,8
	Memur	63 / 13,0
	İşçi	83 / 17,2
	Emekli	82 / 17,0
	Serbest Meslek	246 / 50,9

Tablo 2. Öğrencilerin Yaşlılık İle İlgili Bilgileri (n:483)

		Ort±ss	
		n	%
Yaşlı Bireyle Yaşama Yılı		6,85±6,53	
Şimdiye Kadar Yaşlı Birey İle Yaşama Durumu	Evet	189	39,1
	Hayır	294	60,9
Ailede Bakmakla Yükümlü Yaşlı Birey Olması	Evet	84	17,4
	Hayır	399	82,6
Aile Kurduktan Sonra Anne-Baba İle Birlikte Yaşama	Evet	255	52,8
	Hayır	228	47,2
Seçme Şansı Olması Halinde Yaşlı Bireylerle Çalışma	Evet	242	50,1
	Hayır	241	49,9
Yaşlılık Kavramının Çağrıştırdıkları*	Şefkat	303	62,7
	Bağımlılık	84	17,4
	Bilgelik	188	38,9
	Hastalık	176	36,4
	İzolasyon	19	3,9
	Bolluk	51	10,6
	Bağlılık	111	23
	Güçsüzlük	104	21,5
	Çirkinlik	15	3,1
	Depresyon	27	5,6
	Politik Güç	21	4,3
	Yoksulluk	16	3,3
	Mutluluk	91	18,8
	Zihinsel Azalma	86	17,8
Bağımlılık	26	5,4	
İşe Yaramazlık	26	5,4	
Yalnızlık	150	31,3	

*Birden fazla seçenek işaretlendi

Tablo 3. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri İle Kullanılan Ölçeklerin Karşılaştırılması

		EEÖ		YATÖ		Yaşının Yaşamını Sınırlama		Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık		Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık	
		Ort±ss	p	Ort±ss	p	Ort±ss	p	Ort±ss	p	Ort±ss	p
Cinsiyet	Kadın	67,66±7,7	0,004*	81,45±10,47	0,149	34,77±5,63	0,246	29,23±5,6	0,038*	29,23±5,6	0,198
	Erkek	65,52±8,54		80,14±9,97		34,11±5,65		28,27±5,77		28,27±5,77	
Vatandaşlık Durumu	Türkiye	66,38±8,45	0,274	80,99±10,27	0,605	34,53±5,66	0,500	28,76±5,67	0,997	17,7±3,65	0,149
	Yabancı	67,29±7,19		80,05±10,11		34,11±5,59		28,67±5,84		17,27±3,12	
Medeni Durum	Evli	66,67±6,35	0,965	81,8±8,65	0,580	34,67±5,65	0,752	30,2±4,36	0,337	16,93±3,03	0,473
	Bekar	66,57±8,26		80,75±10,28		34,43±5,65		28,7±5,74		17,63±3,56	
İlkokul Bitinceye Kadar Yaşadığı Yer	İl	66,92±8,19	0,105	80,82±10,54	0,323	34,44±5,63	0,486	28,73±5,87	0,933	17,65±3,55	0,395
	İlçe	65±8,49		80,05±9,17		34,16±5,54		28,65±5,23		17,24±3,74	
	Köy	67,52±6,83		82,76±9,63		35,28±6,24		29,24±5,18		18,24±2,76	
Aile Tipi	Çekirdek	66,53±8,31	0,963	80,88±10,2	0,947	34,49±5,64	0,831	28,73±5,71	0,923	17,67±3,6	0,613
	Geniş	66,72±7,92		80,25±10,51		34,09±5,75		28,65±5,83		17,51±3,12	
	Parçalanmış	66,92±7,45		80,79±10,26		34,58±5,61		29,29±5,41		16,92±3,93	
Anne Meslek	Ev Hanımı	66,06±7,95	0,105	80,86±10,33	0,087	34,51±5,61	0,342	28,77±5,61	0,051	17,57±3,52	0,967
	Memur	67,25±10,41		80,08±10,03		33,92±7,42		28,92±5,98		17,25±3,49	
	İşçi	68,96±8,53		84,3±11,59		35,09±6,4		31,26±6,11		17,96±4,26	
	Emekli	70,5±3,41		83,64±7,11		36,07±4,51		29,43±4,48		18,14±3,37	
	Serbest Meslek	67,58±9,03		78,63±9,51		33,53±4,92		27,38±6		17,72±3,55	
Baba Meslek	İşsiz	63,89±8,87	0,571	76,22±9,15	0,465	31±6,71	0,598	27,11±6,53	0,360	18,11±3,44	0,741
	Memur	66,37±8,82		80,9±8,8		34,37±5,39		28,59±5,19		17,95±3,32	
	İşçi	65,7±8,33		81,54±10,84		34,88±5,62		29,05±5,61		17,61±3,27	
	Emekli	66,4±8,74		81,79±10,13		34,87±5,06		29,61±5,89		17,32±3,86	
	Serbest Meslek	67,08±7,79		80,33±10,44		34,28±5,85		28,45±5,77		17,6±3,61	

*p<0.05

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri İle Kullanılan Ölçeklerin Korelasyon Analizi*

		Yaş	Yaşlı İle Yaşama Yılı	EEÖ
EEÖ	r	0,042	-0,005	1
	p	0,359	0,946	-
YATÖ	r	-0,121	0,051	0,280
	p	0,008**	0,486	0,001*
Yaşının Yaşamını Sınırlama	r	-0,187	0,038	0,235
	p	0,001*	0,605	0,001*
Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık	r	0,037	0,062	0,252
	p	0,423	0,401	0,001**
Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık	r	-0,097	-0,084	0,022
	p	0,034*	0,255	0,635

*Spearman's Korelasyon **p<0.05

TARTIŞMA

Bu çalışmada üniversitede öğrenim gören gençlerin empatik eğilimleri ile yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları incelendi. Çalışmada, EEÖ puan ortalaması 66,58±8,2 olarak saptandı. Üniversite

öğrencilerin empatik eğilimlerinin orta düzeyde olduğu bulundu. Literatürde üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmaların sonuçları (8, 10, 18, 19) bu araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Çalışma, bu bulgu açısından

literatürü destekler nitelikte olduğu görüldü. Araştırmada cinsiyet değişkenine göre EEÖ düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edildi (Tablo 4). Kız öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görüldü. Empatik eğilimlerin incelendiği farklı çalışmalarda da bu araştırmaya benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir (10, 19). Türk kültüründe erkeklerin, geçerli cinsiyet rolleriyle bu rollerin sınırlarının katı olması sebebiyle, hem kendi hem de başkalarının duygularını yeterince anlayamamaktadır. Kadınların erkeklerden daha yüksek empati düzeyine sahip olunması “kadın duyarlılığı” kavramı ile açıklanmaktadır (20).

Çalışmada, YATÖ puan ortalaması $80,84 \pm 10,33$ olarak saptandı. Çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının olumlu olduğu görüldü. Literatürde de üniversite öğrencilerinin yaşlı bireylere karşı olumlu tutuma sahip olduklarını gösteren araştırmalar bulunmaktadır (2, 3, 5, 6, 10, 21-23) Elde edilen sonuçta, toplum olarak yaşlıya saygı duyma ve yaşlıyla ilgilenme gibi değerlerin etkili olduğu düşünülmektedir (24). Öğrencilerin YATÖ “yaşlının yaşamını sınırlama” alt boyutundan alınan puan ortalaması $34,43 \pm 5,64$ olarak bulundu. Öğrencilerin “yaşlının yaşamını sınırlama” boyutuna ilişkin tutumlarının olumlu olduğu görülmektedir. Ceylan ve Öksüz (2015) ve Dinçer ve ark. (2016) yaptıkları çalışmada da bu araştırmaya benzer sonuçlar bulunmuştur (21, 22). Bu boyut üniversite öğrencilerinin, yaşlı bireylerin sosyal yaşamlarını sınırlamaya ilişkin inanç ve algılarını yansıtmaktadır. Yaşlılar huzurevine yerleştirilmeli, ev, eşya ve araba almaları gereksiz, yaşlılar eşleri öldüğünde tekrar evlenmemeli gibi tutumlar yaşlının yaşamını sınırlamadaki kavramsal yapısını oluşturduğu belirtilmektedir (24).

Çalışmada YATÖ'nün yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyut puan ortalaması $28,81 \pm 5,94$ olarak bulundu (Tablo 3). Öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık tutumlarının olumlu olduğu görülmektedir. Literatürde üniversite öğrencilerinin YATÖ'nün yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyutuna karşı olumlu tutuma sahip olduklarını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (2, 3, 5, 6, 21, 22). Bu boyut üniversite öğrencilerinin, yaşlı bireye yönelik olumlu inanç ve algılarını göstermektedir. “Sıra beklenmesi gereken yerlerde yaşlılara öncelik verilmeli, yaşlılar gençlere göre daha sabırlı, yaşlılar birlikte yaşadığı aile bireyleri tarafından önemsenmeli, yaşlılar sevecendir, ailede kararlar alınırken yaşlıların görüşü alınmalı” gibi tutumlar yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılığı yansıttığı ifade edilmektedir (24). Çalışmada YATÖ'nün yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyutu puan ortalaması $17,6 \pm 3,54$ olarak bulundu.

Öğrencilerin yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık boyutuna ilişkin tutumunun olumlu olduğu görülmektedir. Literatürde üniversite öğrencilerinin YATÖ'nün yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyutuna karşı olumlu tutuma sahip olduklarını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (5, 6, 21, 22). Bu boyut üniversite öğrencilerinin, yaşlı bireye yönelik olumsuz inanç ve algılarını göstermektedir.

“Yaşlılar sürekli hasta olur, işe personel alımında yaşlıların yerine gençler tercih edilmeli, çalışma yaşamında terfilerde gençlere öncelik verilmeli, yaşlıların temel sorumluluğu ev ve mutfak işleri, torun bakımı gibi konularda çocuklarına yardımcı olmak, yaşlılar değişikliklere gençler gibi uyum sağlayamazlar” gibi tutumların yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılığı belirlemek için kullanıldığı görülmektedir (24).

Araştırmada kız öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyut puanının erkek öğrencilere göre yüksek olması anlamlı bulundu. Literatürde de kız öğrencilerin tutumlarının erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğu saptanmıştır (2, 6, 10, 22) Bu farklılığın, kız öğrencilerin yaşlı bireye saygı gösterme ve hizmet etme, yaşlı bireyin ihtiyaçlarını karşılama gibi kadına yönelik geleneksel cinsiyet rollerini içselleştirdiklerinin, Türk toplumunun geleneksel aile yapısı içerisindeki kadının bakım verici rolünden kaynaklandığı belirtilmektedir (10) Araştırmada elde edilen bulguya göre üniversite öğrencilerinin EEÖ ile YATÖ arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptandı. Empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları daha olumlu olduğu görülmüştür. Araştırma bulgusu literatürdeki araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Yapılan çalışmalarında öğrencilerde yüksek düzeyde empatinin yaşlı ayrımcılığına karşı olumsuz tutumları azalttığını saptamışlardır (25-27). Hasgül (2018), huzurevinde çalışan personellere yönelik yapmış olduğu empati eğitim programı sonrasında katılımcıların empati düzeyi ve yaşlı ayrımcılığı tutumlarında olumlu yönde bir gelişme olduğunu bildirmiştir (28). Temiz ve Öztürk (2019) lise ve üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin empati düzeyleri ile yaşlı ayrımcılığı tutumları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptamışlardır (10). Karşımızdaki insanı anlamak, biz olsaydık ne hissedeceğimizi düşünmek anlamına gelen empatinin ötekileştirme ve ayrımcılık ile mücadelede en güçlü araç olduğunu belirtilmektedir (29). Toplumda bireylere karşı empati ve olumlu duyguların sağlanmasıyla olumsuz tutum ve önyargıların değişebileceği ve ayrımcılıkların da bu sayede azalabileceği bildirilmiştir (30).

EEÖ ile yaşlının yaşamını sınırlama alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulundu. Empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin

yaşının yaşamını sınırlama tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Toplumda “Yaş yetmiş, iş bitmiş”, “Ununu elemek, eleğini asmak”, “Yaşını başını almak” gibi atasözü ve deyimler yaşlıların sosyal hayattan dışlanması gerektiği belirtilmektedir. Çalışmada yaşlılığın öğrencilerde hastalık, yalnızlık, bağıllık ve güçsüzlük kavramlarını çağrıştırdığı görülmüştür. Toplumda yaşının bağımlı ve bakıma muhtaç olarak algılanması ve yaşlıların sosyal hayattan dışlanması gibi tutumlardan dolayı öğrencilerin yaşının yaşamlarını sınırlamaları gerektiği düşünülmektedir.

EEÖ ile yaşlıya yönelik olumlu ayrıcalık alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Empatik eğilim düzeyi yüksek olan öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu ayrıcalık tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Çalışmada yaşlılığın öğrencilerde şefkat ve bilgelik gibi kavramları çağrıştırdığı saptandı. Öğrencilerin yaşlı bireyleri, yaşam tecrübesinden faydalanılması gereken tecrübeli ve bilge kişiler olarak değerlendirildikleri saptandı

SONUÇ VE ÖNERİLER

Üniversite öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına yönelik olumlu tutuma sahip oldukları ve empatik eğilimlerinin orta düzeyde olduğu belirlendi. Öğrencilerin empatik eğilimleri arttıkça yaşlılara karşı olumlu tutum göstermektedirler. Gelecekte yaşlıları seven, yaşlılara yönelik olumlu tutumlara sahip olan bir toplum için gençlerin empati ve farkındalık düzeyleri artırılmasına yönelik eğitim programları düzenlenmesi; empatinin yaşlılara karşı tutumlar üzerindeki etkisinin nicel ve/veya nitel yöntemler kullanılarak yapılması önerilmektedir.

Etik Kurul Onayı: Etik onay alındı.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu (20/01/2020-2020/01)

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansal Destek: Finansal destek yoktur.

Hasta Onamı: Anketler yapılmadan önce hastalardan izinler alınmıştır.

KAYNAKLAR

1. Çilingiroğlu N, Demirel S. Yaşlılık ve Yaşlı Ayrımcılığı. Türk Geriatri Dergisi. 2004;7(4):225-30.
2. Boz H, Gökçe N, Kırıl AÖ, Mutlu E, Selvi N, Ünlü D, et al. Sağlık Bilimleri Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları. Sağlık Akademisi 2017;2(1):1-23.
3. Ucu Y, Mersin S, Öksüz E. Gençlerin yaşlı bireylere karşı tutumu. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2015;8(37):1143-9.
4. Çayır K. Yaşlılık / Yaşa Dayalı Ayrımcılık. Çok boyutlu yaklaşımlar. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji Ve Eğitim Çalışmaları Birimi, 2018 [Available from: <http://secbir.org/interaktif/dersmetinleri/kitap/ayrimcilik>.
5. Çilingir D, Bulut E, Hintistan S. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2017;10(3):137-43.
6. Güven ŞD, Muz GU, N.E E. Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlerle ilişkisi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2012;15(2):99-103.
7. Elikesik M, Alım M. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2013;17(3):167-80.
8. Çelik E, Çağdaş A. “Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2010;23.
9. Gülbahçe A, Özkurt S. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programını tercih edecek olan öğrencilerin empatik eğilim ve empatik becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2016;7(1):1-15.
10. Temiz S, Öztürk M. Empatinin Yaşlı Ayrımcılığı Üzerindeki Etkisi: Gençler Üzerine Bir Araştırma. Ekev Akademi Dergisi. 2019;23(80):483-9.
11. Kaçan H, Dibekli E, Akkan K. Toplumda Yaşayan Bireylerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Düzeylerinin İncelenmesi. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi. 2018;2:8-15.
12. Buz S. Yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 2015;14(53):268-78.
13. Özdemir Ö, Bilgili N. Sağlık hizmetlerinde yaşlı ayrımcılığı. Gülhane Tıp Dergisi. 2014;56(2):128-31.

- 14.Cingil D, Gözüm S, Bodur S. Bağımlı yaşlısına bakım veren aile üyelerine sunuş yolu ile verilen eğitimin bakım verme yeterliliği ve yaşlı bakımı bilgi düzeyine Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2015;18(4).
- 15.Dökmen Ü. Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi Ve Psikodrama İle Geliştirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 1988;2(1):155-90.
- 16.Vefikuluçay Yılmaz D, Terzioglu F. Development And Psychometric Evaluation of Ageism Attitude Scale Among The University Students. Turkish Journal of Geriatrics/Türk Geriatri Dergisi. 2011;14(3).
- 17.George D, Mallery P. SPSS for Windows step by step. A simple study guide and reference.(10.Baskı). GEN, Boston, MA: Pearson Education, Inc. 10 ed2010.
- 18.Kapıkıran NA. Üniversite öğrencilerinde ahlaki davranışın empatik eğilim ve kendini ayarlama açısından incelenmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 2016;3(28).
- 19.Karademir T, Türkçapar Ü. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. 2017;18(3):232-45.
- 20.Dökmen Ü. Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati. İstanbul: Sistem Yayıncılık; 2009.
- 21.Ceylan H, Öksüz M. Sosyal Hizmet Lisans Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. Journal of International Social Research. 2015;8(39).
- 22.Dinçer Y, Usta E, Bulduk S. Üniversite Öğrencileri Gözüyle Yaşlılık Nasıl Algılanıyor? Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi.9(1):26-38.
- 23.Lambrinou E, Sourtzi P, Kalokerinou A, Lemonidou C. Attitudes and knowledge of the Greek nursing students towards older people. Nurse education today. 2009;29(6):617-22.
- 24.Kaya ÖGNT, Örsal Ö. Türkiye’de Üniversite Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığı Davranışlarını Etkileyen Faktörler: Sistemik Derleme. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2018;6(67):540-57.
- 25.Allan LJ, Johnson JA, Emerson SD. The role of individual difference variables in ageism. Personality and Individual Differences. 2014;59:32-7.
- 26.Bodner E, Cohen-Fridel S. The paths leading from attachment to ageism: A structural equation model approach. Death studies. 2014;38(7):423-9.
- 27.Boudjemadi V, Gana K. Ageism: French adaptation of a measure and test of a structural model of the influence of empathy, orientation in social dominance and dogmatism over ageism. . Canadian Journal on Ageing. 2009;28(4):371-89.
- 28.Hasgül E. Empati eğitim programının huzurevi çalışanlarının empati becerileri ve yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları üzerine etkisi: Kastamonu, Tosya Örneği. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2018.
- 29.Semerci U-. Ayrımcılık bağlamında yoksulluk ve sosyal dışlanma. In: Çayır K, Ayan MC-, editors. Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar. 3 ed. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2018.
- 30.Çuhadar E. Toplumsal temas: Önyargı ve ayrımcılığı önlemek için bir sosyal değişim aracı olarak kullanılabilir mi? . In: Çayır K, M. Ceyhan-Ayan, editors. Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar. 3 ed. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2018.